NVA-seminar
Arbeidsverhoudingen in Duitsland en Nederland: ontwikkelingen, uitdagingen en lessen voor de toekomst

Datum: 3 december 2026
Tijd: 13.00 - 16.30 uur, aansluitend borrel
Locatie: SER-gebouw, Bezuidenhoutseweg 60, Den Haag

Achtergrond en doelstelling
De stelsels van collectieve arbeidsverhoudingen in Duitsland en Nederland vertonen belangrijke overeenkomsten, maar ontwikkelen zich niet altijd langs dezelfde lijnen. In beide landen staan vakbonden, werkgeversorganisaties en cao-instituties onder druk door veranderende arbeidsmarkten, dalende organisatiegraden en de opkomst van nieuwe vormen van arbeid. Tegelijkertijd lijken cao's, mede onder invloed van Europese ontwikkelingen, opnieuw aan betekenis te winnen.

Dit seminar biedt een unieke gelegenheid om de ontwikkelingen in beide landen naast elkaar te leggen. Centraal staan vragen als:

- Hoe ontwikkelen cao-dekking en collectieve onderhandelingen zich in Duitsland en Nederland?
- Welke rol spelen vakbonden en werkgeversorganisaties tegenwoordig?
- Hoe werkt het Duitse systeem van collectieve arbeidsverhoudingen in vergelijking met het Nederlandse model?
- Welke betekenis hebben het Duitse wettelijke minimumloon en de Europese Richtlijn Toereikende Minimumlonen?
- Welke beleidsinstrumenten worden ingezet om collectieve onderhandelingen te versterken?
- Wat kunnen Duitsland en Nederland van elkaar leren?

Met Prof. Dr. Thorsten Schulten als hoofdspreker beschikt het seminar over een van de meest gezaghebbende deskundigen op het gebied van Duitse en Europese arbeidsverhoudingen. Zijn bijdrage wordt aangevuld met een Nederlandse reflectie en een paneldiscussie waarin ook het publiek actief wordt betrokken.

Programma (onder voorbehoud)
13.00 - 13.30 uur
Inloop en ontvangst
Ontvangst met koffie en thee.
13.30 - 13.40 uur
Opening
Welkomstwoord door bestuurslid Esther Koot.
Korte introductie op de centrale vraag van de middag:
Welke uitdagingen en kansen zien we voor collectieve arbeidsverhoudingen in Duitsland en Nederland, en welke lessen kunnen beide landen van elkaar leren?

13.40 - 14.25 uur
Keynote
Prof. Dr. Thorsten Schulten
Collectieve arbeidsverhoudingen in Duitsland: recente ontwikkelingen en toekomstperspectieven
Onder meer aandacht voor:

- de ontwikkeling van de cao-dekking in Duitsland;
- de positie van vakbonden en werkgeversorganisaties;
- het Duitse stelsel van collectieve onderhandelingen;
- het wettelijk minimumloon en de rol van de *Mindestlohnkommission*;
- de invloed van Europese regelgeving, waaronder de Richtlijn Toereikende Minimumlonen;
- mogelijkheden om collectieve onderhandelingen en cao-dekking te versterken.

14.25 - 14.40 uur
Vragen en gesprek met Thorsten Schulten o.l.v. Paul de Beer

14.40 - 15.00 uur
Pauze

15.00 – 15.25 uur
Nederlandse reflectie Mr. dr. Roy Poelstra en Niels Jansen
Arbeidsverhoudingen in Nederland: stand van zaken en vergelijking met Duitsland
Onder meer aandacht voor:

- ontwikkelingen in cao-dekking en organisatiegraad;
- representativiteit van sociale partners;
- de rol van de algemeenverbindendverklaring;
- actuele uitdagingen voor het Nederlandse overlegmodel;
- de doorwerking van Europese regelgeving;
- lessen uit de Duitse praktijk.

15.25 – 15.55 uur
Advies Stichting van de Arbeid (Spreker namens de STAR)
Wat adviseren sociale partners?
Onder meer aandacht voor:

- Organisatiegraad
- Dekkingsgraad
- Dispensatiebeleid
- Onafhankelijkheidsvereiste

15.55 - 16.25 uur
Panelgesprek en zaaldiscussie
Met:

- Prof. Dr. Thorsten Schulten;
- Roy Poelstra
- Paul de Beer
- Niels Jansen
- moderator Marc van der Meer

Mogelijke discussievragen:

- Staat de cao onder druk of beleeft zij juist een herwaardering?
- Is een hoge cao-dekking een beleidsdoel op zichzelf?
- Zou de cao moeten gelden of binden?
- Hoe kan de representativiteit van sociale partners worden versterkt?
- Welke lessen kunnen Nederland en Duitsland van elkaar leren?

16.25 - 16.30 uur
Afsluiting
Korte samenvatting en dankwoord Esther Koot.
16.30 - 17.30 uur
Netwerkborrel

NB:
Tijdens de middag zal Thorsten Schulten ook ingaan op de analyses en aanbevelingen uit zijn nieuwe boek over cao-beleid, dat in november verschijnt. Het boek wordt als open-accesspublicatie uitgebracht en zal dus kosteloos beschikbaar zijn voor iedereen:
https://link.springer.com/book/9783658528997

